

ВІДГУК

офіційного опонента Гончаренко Олени Володимирівни

про дисертацію Ільїної Олени Олексіївни

«Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження. Інтеграційні тенденції та реформування освіти в Україні посилюють значущість проблеми виховання культури гендерних відносин у молодших школярів. Відповідно до вимог реформи Нової української школи система початкової освіти передбачає розвиток педагогічного партнерства, за якого підкреслюється цілісність особистості, піклування про інноваційний, духовний, фізичний розвиток дитини, що має стати провідним у процесі формування особистості молодшого школяра. Головним суб'єктом у вихованні культури гендерних відносин у молодших школярів є вчитель. Від його професійної підготовки залежить ефективність вирішення окресленої проблеми, що засвідчує актуальність поданого до захисту дослідження.

Актуальність дослідження формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів належним чином аргументована такими державними документами, як Закон України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014 р.), Національній доктрині розвитку освіти (2002), Національній стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року (2012 р.), Законі України «Про збереження рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005 р.) та Наказі Міністерства освіти і науки України «Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту» (2009 р.).

Незважаючи на певні досягнення у сфері гендерного виховання, проблема формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів набуває особливої актуальності як з наукової, так і з практичної точки зору.

Представлена дисертаційна робота має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки у справі досягнення мети підвищення рівня готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів шляхом теоретичного обґрунтування, практичної реалізації та експериментальної перевірки педагогічних умов її формування

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертаційній роботі. Аналіз дисертації показав, що авторка з належною повнотою охарактеризувала досліджувану проблему, об'єктивно й виважено розробила науковий апарат дослідження, доцільно і грамотно сформулювала завдання, які були розв'язані у процесі наукового пошуку та апробації результатів дослідження. Структура дисертаційної роботи є логічною і виваженою, зумовленою характером наукового пошуку, глибиною та змістовністю розв'язання поставлених завдань, що розкриваються у двох розділах дисертації. Дослідження структуровано так, щоб системно висвітлити теоретичні засади та експериментально перевірити педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів.

Передусім важливо наголосити на тому, що дисертантка кваліфіковано розглядає теоретико-методологічні засади досліджуваної проблеми, які висвітлені у вітчизняній і зарубіжній науковій думці, та робить глибокий методологічний аналіз із позицій різних наукових теорій і концепцій. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури дисертанткою уточнено зміст поняття «гендер», «культура», «гендерна культура», що дало можливість виокремити зміст культури гендерних відносин молодших

школярів як сукупності знань, форм мислення, способів діяльності з урахуванням вікових особливостей молодших школярів, що спираються на накопичені суспільством статево-рольові цінності гендерної культури.

У роботі вперше обґрунтовано структуру готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів, що складається з взаємодії її провідних компонентів: мотиваційного, когнітивного, поведінкового, особистісного. Цікавим є ґрунтовний аналіз змісту освітньо-професійних програм з підготовки вчителів початкових класів педагогічних закладів вищої освіти України. Авторка аргументовано доводить, що питання гендерної освіти та підготовка майбутніх фахівців до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів не представлені в якості програмних результатів вивчення переліку обов'язкових освітніх компонентів.

Структуру готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів Ільїна О.О. описує як взаємодію її провідних компонентів: мотиваційного (позитивна мотивація до впровадження гендерного підходу; прийняття гендерних норм, стереотипів; розуміння гендерної ролі; професійно-ціннісні мотиви); когнітивного (система гендерних професійних знань); поведінкового (система умінь з реалізації гендерного виховання у молодших школярів); особистісного (система сформованих професійно важливих якостей: умотивованість, толерантність, культура взаємовідносин, рефлексивність).

Цінним надбанням дисертаційної роботи стало обґрунтування та розробка структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів, що включає шість взаємозалежних блоків: концептуально-цільовий (завдання, функції, наукові підходи, принципи); змістовий (зміст готовності до виховання культури гендерних відносин молодших школярів); організаційний (педагогічні умови); методичний (методи, засоби, форми); контрольньо-оцінний (критерії, показники, рівні);

результативний (необхідний рівень готовності до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів).

Не викликає заперечень теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів: формування гендерної компетентності майбутніх учителів початкових класів на основі інтеграції змісту навчання і гендерного виховання; забезпечення підготовки до розроблення та використання в освітньому процесі початкової школи гендерних педагогічних ігор на основі суб'єкт-об'єкт-суб'єктного підходу.

У другому розділі «Експериментальна апробація педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів» здобувачкою подана програма організації педагогічного експерименту і визначено стан готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів; здійснено аналіз та узагальнення результатів експериментального дослідження.

Слід підкреслити вдало проведене, проаналізоване та описане у розділі експериментальне дослідження з перевірки ефективності педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів. Особливо варто відзначити авторську програму навчальної дисципліни «Виховання культури гендерних відносин у молодших школярів», під час вивчення якої майбутні вчителі початкових класів експериментальної групи мають змогу розробляти гендерні педагогічні ігри для їх реалізації на уроках початкової школи.

Достовірність результатів дослідження. Повнота використаних джерел інформації, вибір методів дослідження, адекватних поставленим завданням, чітко визначені критерії і показники сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів, застосування різноманітних емпіричних

методів дослідження, репрезентативність вибірки для педагогічного експерименту дозволяють вважати отримані результати вірогідними.

До **основних нових наукових результатів** дисертації слід віднести структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів, яку побудовано на основі інтеграції навчання та гендерного виховання молодших школярів; педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів, які включають: формування гендерної компетентності майбутніх учителів на основі інтеграції змісту навчання і гендерного виховання; забезпечення підготовки до розроблення та використання в освітньому процесі початкової школи гендерних педагогічних ігор на основі суб'єкт-об'єкт-суб'єктного підходу; гендерні педагогічні ігри, що забезпечують інтеграцію навчання та виховання культури гендерних відносин у молодших школярів на основі суб'єкт-об'єкт-суб'єктних відносин. Уточнено зміст критеріїв сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів через конкретизацію їх показників: мотиваційного (мотивація до майбутньої професійної діяльності; мотивація щодо розвитку власної гендерної культури), змістовно-діяльнісного (знання й уміння щодо виховання культури гендерних відносин у молодших школярів), емоційно-ціннісного (система ціннісних орієнтацій щодо виховання культури гендерних відносин у молодших школярів; здатність до емпатії і толерантності), аналітико-оцінного (уміння оцінювати й аналізувати власну професійну діяльність; здатність до саморегуляції, саморозвитку з виховання культури гендерних відносин у молодших школярів); суб'єкт-об'єкт-суб'єктні відносини молодших школярів на основі гендерного підходу, де об'єктом є спільна навчально-ігрова діяльність, а суб'єктами – носії різного гендеру, що забезпечує формування в них культури гендерних відносин шляхом набуття здатності до ефективної взаємодії.

Таким чином, дисертаційна робота відповідає вимогам щодо наукової новизни одержаних результатів.

Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання. Теоретичні положення й практичні напрацювання, здобуті емпіричні дані та висновки можуть використовуватися викладачами та здобувачами педагогічних закладів вищої освіти, в системі післядипломної освіти; при розробці методичних комплексів, підручників і посібників, програм спецкурсів; при написанні наукових робіт; при дистанційному навчанні.

Повнота викладу наукових результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях. Зміст та основні результати дослідження відображено в 22 одноосібних працях, серед них 8 статей – у провідних фахових виданнях України, 1 стаття – в зарубіжному періодичному виданні, 12 публікацій – у матеріалах наукових конференцій, 1 авторська навчальна програма спецкурсу. Напрями видань відповідають темі дисертаційної роботи.

Відповідність структури дисертації вимогам щодо кандидатських дисертацій. Структура дисертації та її обсяг відповідають вимогам до кандидатських дисертацій. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних літературних джерел та додатків. Обсяг основного тексту дисертаційної роботи відповідає вимогам. Назва роботи відповідає її меті, змісту й експериментальним дослідженням.

Зміст і структура автореферату цілком відповідає змісту та структурі дисертаційної роботи. Автореферат повністю відтворює головні результати та висновки дослідження.

Дисертаційне дослідження підтвердило справедливість висунутої гіпотези; поставлені в роботі завдання повністю вирішені; наукова новизна дослідження та його теоретичне значення не викликають сумнівів; одержані

експериментальні дані доводять доцільність використання запропонованого теоретичного підходу.

Разом з позитивною оцінкою висловимо окремі зауваження щодо змісту дисертації:

1. У вступі дисертації та автореферату автор наводить виокремлені на основі аналізу літературних джерел і фактичного стану професійної підготовки майбутніх педагогів суперечності. Однак бажано було б пояснити, чи вдалося автору розв'язати їх у процесі дослідницько-експериментальної роботи.

2. Текст дисертації дещо переобтяжений історичним аналізом формування змісту дефініцій «гендер», «культура».

3. У дослідженні досить потужно представлено етапи формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів. Водночас в роботі не розкрито можливості неформальної та інформальної освіти з виховання культури гендерних відносин у молодших школярів.

4. Представлений в дисертаційному дослідженні процес формування культури гендерних відносин залишив без належної уваги гендерний виховний вплив шкільного підручника.

5. Робота виграла б у разі визначення практичних шляхів інтеграції розроблених положень до освітньо-професійних програм підготовки фахівців зі спеціальності 013 «Початкова освіта» оскільки розроблена авторська освітня компонента «Виховання культури гендерних відносин у молодших школярів» належить до вибіркової частини навчального плану.

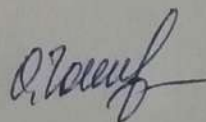
Разом з тим, зазначені зауваження і побажання не знижують теоретичної й практичної цінності проведеного дослідження для педагогічної науки. Дисертаційну роботу характеризують наукова новизна, чітка структурованість розділів, повнота висвітлення основних положень у публікаціях. Висновки дисертації сформульовані відповідно до завдань і результатів дослідження та відображають основний зміст роботи.

Висновок

Дисертація Ільїної Олени Олексіївни «Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів» за своїм змістом відповідає паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. Дисертація є актуальним, завершеним, самостійним дослідженням, результати якого характеризуються науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю, обґрунтованістю та вірогідністю; відповідає вимогам пп. 9, 11-13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 року № 567 із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. № 656, а його автор заслуговує присудження ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи і
менеджменту соціокультурної діяльності
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка

О.В. Гончаренко

Підпис Гончаренко О.В.
засвідчую
Григорій Григорійович
Григорій Григорійович
18 03 20 21 р.